

*Ministerstvo životného prostredia
Slovenskej republiky*

***SPRÁVA O STAVE
ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY
V ROKU 2000***

*Slovenská agentúra
životného prostredia*

Rastliny vrátane ich plodov a plodníc húb možno bez súhlasu vlastníka pozemku trhať alebo zbierať len pre osobnú potrebu, ak nie sú osobitne chránené podľa tretej časti tohto zákona alebo ak osobitné predpisy nestanovujú inak.

Chránené rastliny je zakázané poškodzovať, ničiť, trhať, vykopávať a zbierať. Rovnako je zakázané poškodzovať a ničiť ich biotopy.

§ 5 ods. 2 a § 25 ods. 1 zákona NR SR č. 287/1994 Z.z. o ochrane prírody a krajiny

• RASTLINSTVO A ŽIVOČÍŠTVO

Realizácia Národnej stratégie ochrany biodiverzity na Slovensku

Národná stratégia ochrany biologickej diverzity na Slovensku bola spracovaná v súlade s Dohovorom o biologickej diverzite (Rio de Janeiro, 1992), ktorého zmluvnou stranou sa SR stala 23. novembra 1994. Schválená bola uznesením vlády SR č. 231 v roku 1997, ako kľúčový a koncepčný dokument pre implementáciu Dohovoru. Iniciálny program súbornej realizácie konkrétnych úloh, hlavných koncepčných zámerov štátneho záujmu pre implementáciu Dohovoru predstavuje prvý Akčný plán implementácie Národnej stratégie ochrany biodiverzity na Slovensku pre roky 1998 – 2010, ktorý schválila vláda SR v roku 1998 uznesením č. 515.

Hodnotenie celkového stavu a trendy v zmenách biodiverzity by mal zabezpečovať súbor indikátorov biodiverzity. Vzhľadom na to, že jednotný súbor indikátorov aplikovateľný vo všetkých zmluvných stranách Dohovoru o biologickej diverzite sa zatiaľ zostaviť nepodarilo, v jednotlivých štátoch je snaha o vytvorenie vlastných, národných súborov indikátorov. MŽP SR pripravilo **súbor indikátorov stavu a ochrany biodiverzity**, ktorý bol koncom roka 2000 predložený na rokovanie vlády SR a začiatkom roka 2001 sa predpokladá jeho schválenie. Súbor indikátorov biodiverzity bude členený na indikátory stavu biodiverzity, tlaku (procesy, ktoré ju ohrozujú) a odozvy (efektívnosť prijatých opatrení).

Rastlinstvo

Poznanie stavu ohrozenosti voľne rastúcich rastlín vychádza zo štúdie: Marhold K. & Hindák F. (eds.), 1998: **Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska**. (Checklist of non-vascular and vascular plants of Slovakia. Veda, vydavateľstvo SAV, Bratislava, 687 pp.) Zoznam bol vypracovaný v rámci projektu štátnej objednávky č. 5305/025 „Biodiverzita fytofenofondu Slovenska“, čiastočne prispel aj medzinárodný projekt Rakúskej akadémie vied "Kartierung der Flora der Slowakei". V roku 1999 vyšiel doteraz prvý ucelený prehľad endemických druhov na Slovensku: **Kliment J.: Komentovaný prehľad vyšších rastlín flóry Slovenska, uvádzaných v literatúre ako endemické** (SBS pri SAV a BZ UK Bratislava, 1999, 434 pp.).

Tabuľka č. 43: Stav poznania ohrozenosti rastlinných taxónov v roku 2000

Skupina	Celkový počet taxónov		ohrozené (kat. IUCN)						
	svet (globálny odhad)	Slovensko	Ex	E	Vm	V	R	I	Ed
Sinice a riasy	50 000	2 989							
Nižšie huby	80 000	1 295							
Vyššie huby	20 000	2 469		20		46	70		
Lišajníky	20 000	1 508	100	129	0	249	100	18	
Machorasty	20 000	905	30	61	0	61	195	169	
			EX	CR	EN	VU	LR	DD	Ed
Vyššie rastliny	250 000	3 352	37	124	273	350	223	47	220

Vysvetlivky:

Staršie kategórie ohrozenosti IUCN

Ex - vyhynuté
E - kriticky ohrozené
Vm - veľmi zraniteľné
Ed - endemické druhy

V - zraniteľné
R - vzácné
I - ohrozené druhy, zatiaľ bližšie nezaradené

Nové kategórie ohrozenosti IUCN (1994)

EX - vyhynuté
CR - kriticky ohrozené
EN - ohrozené
VU - zraniteľné

LR - menej ohrozené
DD - údajovo nedostatočné
Ed - endemické druhy

Zdroj: BÚ SAV

V roku 1999 nastal výrazný prelom druhovej ochrany rastlín, keď 1. júla nadobudla účinnosť **Vyhláška MŽP SR č. 93/1999 Z. z.** o chránených rastlinách a chránených živočíchoch a o spoločenskom ohodnocovaní chránených rastlín, chránených živočíchov a drevín. Počet **štátom chránených** taxónov tak z pôvodných 252 (vyhláška Povereníctva školstva a kultúry z 23. decembra 1958 č. 21/1958 Ú.v., ktorou sa určujú chránené druhy rastlín a podmienky ich ochrany) vzrástol na **779 taxónov**. Zákon NR SR č. 287/1994 Z.z. o ochrane prírody a krajiny chránené rastliny člení podľa stupňa ohrozenia **na ohrozené, veľmi ohrozené a kriticky ohrozené**.

Tabuľka č. 44: Prehľad chránených druhov rastlín podľa systematických skupín a stupňov ohrozenia

	Riasy	Huby	Lišajníky	Machorasty	Vyššie rastliny
Kriticky ohrozené	3	19	1	-	344
Veľmi ohrozené	2	21	17	4	269
Ohrozené	-	12	2	16	69
Spolu	5	52	20	20	682

Zdroj: BÚ SAV

medzinárodnými

Tabuľka č. 45: Voľne rastúce taxóny rastlín na Slovensku chránené

	Sinice a riasy	Huby	Lišajníky	Machorasty	Vyššie rastliny
Taxóny chránené v EÚ	-	-	-	6	12
Taxóny v prílohách I a II CITES	-	-	-	-	81
Taxóny v prílohe I Bernskej konvencie	-	-	-	7	34

Zdroj: ŠOP SR

Základným kritériom ochrany rastlinných druhov je okrem ohrozenosti ich zaradenie v zoznamoch príslušných medzinárodných dohovorov.

Taxóny chránené v EÚ - taxóny významné pre Európske hospodárske spoločenstvo zaradené v prílohách II a IV Smernice 92/43 Rady Európskeho spoločenstva o ochrane prirodzených stanovišť voľne žijúcich rastlín a živočíchov (Habitats Directive), ktoré sa vyskytujú na Slovensku vo voľnej prírode.

Taxóny v prílohách I a II CITES - taxóny ohrozené nadmernou exploatáciou pri medzinárodnom obchode, zaradené v prílohách I a II Dohovoru o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín (Washingtonská konvencia, CITES), ktoré sa vyskytujú na Slovensku vo voľnej prírode.

Taxóny v prílohe I Bernskej konvencie - prísne chránené druhy rastlín zaradené v prílohe I Dohovoru o ochrane voľne žijúcich organizmov a prírodných stanovišť (Bernská konvencia), ktoré sa vyskytujú na Slovensku vo voľnej prírode.

V roku 2000 boli spracované **programy záchrany** pre nasledovné druhy vyšších rastlín: červenačka hus-tolistá (*Groenlandia densa*), hrachor sedmohradský (*Lathyrus transsilvanicus*), kozinec drsný (*Astragalus asper*), palina rakúska (*Artemisia austriaca*), pokrut jesenný (*Spiranthes spiralis*), rumenica turnianska (*Onosma tornensis*) a vstavačovec bledožltý (*Dactylorhiza ochroleuca*).

MŽP SR schválilo programy záchrany pre nasledovné druhy: alkana farbiarska (*Alkana tinctoria*), jesienka piesočná (*Colchicum arenarium*), feruľa Sadlerova (*Ferula sadleriana* (Lebed)), korunkovka strakatá (*Fritillaria meleagris*), trčuľa jednohluzá (*Herminium monorchis*), hľuzovec Loeselov (*Liparis loeselii*), smlčník piesočný (*Peucedanum arenarium*).

Tabuľka č. 46: Prehľad uskutočnených transferov, reintrodukcií a reštitúcií ohrozených druhov rastlín v roku 2000

Ohrozený druh rastliny	počet jedincov			finančné náklady (tis Sk)		
	transfery	reintrodukcie	reštitúcie	vlastné	ŠFŽP	iné
poniklec Zimmermannov (<i>Pulsatilla zimmermannii</i>)	-	40	-	3	-	-
poniklec lúčny maďarský (<i>Pulsatilla pratensis</i> spp. <i>hungarica</i>)	-	40	-	3	-	-
hlaváčik jarný (<i>Adonis vernalis</i>)	400	-	-	-	-	2

Zdroj: ŠOP SR

Živočíšstvo

Vzhľadom na nadobudnutie účinnosti novej vyhlášky MŽP SR č. 93/1999 Z. z. o chránených rastlinách a chránených živočíchoch a o spoločenskom ohodnocovaní chránených rastlín, chránených živočíchov a drevín, počet štátom chránených taxónov živočíchov z pôvodných 384 taxónov (Vyhláška Predsedníctva SNR č. 125/1965 Zb. o ochrane voľne žijúcich živočíchov) vzrástol na 749 taxónov na úrovni druhu a poddruhu a 16 rodov.

Tabuľka č. 47: Prehľad chránených druhov stavovcov podľa systematických skupín a stupňov ich ohrozenia

Stupeň ohrozenia	Cicavce	Vtáky	Plazy	Obojživelníky	Mihul'ovce a ryby
Kriticky ohrozené	13	39	3	3	12
Veľmi ohrozené	20	57	6	12	8
Ohrozené	24	218	3	3	1
Spolu	57	314	12	18	21

Zdroj: ŠOP SR

Prehľad stavu ohrozenia jednotlivých taxónov Slovenska vychádza z kategorizácie podľa existujúcich červených zoznamov: stav ohrozenia jednotlivých taxónov bezstavovcov podľa JEDLIČKA (ed.) 1995, obojživelníkov a plazov podľa URBAN et al. 1998, vtákov podľa KRIŠTÍN et al. 1998 a cicavcov podľa STOLLMANN et al. 1997.

Tabuľka č. 48: Stav poznania ohrozenosti jednotlivých taxónov bezstavovcov v roku 2000

Taxóny	Počet taxónov		Ohrozené kategórie IUCN					
	Svet	SR	Ex	E	V	R	I	K
Mäkkýše	128 000	259	3	26	10	14	7	3
Pavúky	30 000	916	11	88	137	157	18	3
Efeméry	2 000	112	0	8	18	18	0	0
Vážky	5 667	69	8	10	7	6	16	0
Rovnokrídlovce	15 000	122	0	6	3	11	22	14
Bzdochy	30 000	787	0	3	21	105	0	0
Chrobáky	350 000	6 498	60	116	420	887	5	16
Blanokrídlovce	250 000	4 300	0	6	8	126	43	15
Motýle	100 000	3 519	0	58	512	185	123	169
Dvojkrídlovce	150 000	4 635	0	0	35	8	3	1
Ryby	34 600	78	10	10	10	0	11	4

Zdroj: Jedlička (ed.) 1995

Tabuľka č. 49: Stav poznania ohrozenosti jednotlivých taxónov stavovcov v roku 2000

Taxóny	Kategórie ohrozenosti IUCN 1996							Spolu
	Ex	CR	EN	VU	LR	DD	NE	
Obojživelníky (počty)	0	0	3	4	11	0	0	18
%	0	0	16,7	22,2	61,1	0	0	
Plazy (počty)	0	1	1	2	8	0	0	12
%	0	8,3	8,3	16,7	66,7	0	0	
Vtáky (počty) *	2	7	23	18	44	4	19	219
% z hniezdičov	0,9	3,2	10,5	8,2	20,1	1,8	8,7	
% zo všetkých 336 druhov	0,6	2,1	6,9	5,4	13,1	1,2	5,7	
Cicavce (počty)	2	1	6	13	22	10	32	86
%	3,7	1,2	7,0	15,1	25,6	11,6	62,8	

* len hniezdiče - z celkového počtu 336 vtákov Slovenska, známych do konca roka 1997 bolo posudzovaných len všetkých 219 druhov hniezdičov

Nové kategórie IUCN:

- EX** - vymiznutý taxón
- CR** - kriticky ohrozený taxón
- EN** - ohrozený taxón
- VU** - zraniteľný taxón
- LR** - menej ohrozený taxón
- DD** - údajovo nedostatočný taxón
- NE** - nehodnotený taxón

Staré kategórie IUCN:

- Ex** - vymiznutý taxón
- E** - ohrozený taxón
- V** - zraniteľný taxón
- R** - vzácny taxón
- O** - zachránený taxón
- I** - nezaraďený taxón
- K** - nedostatočne známy taxón

Zdroj:
 obojživelníky a plazy: Urban et al. 1998,
 vtáky : Krištín et al. 1998
 cicavce: Stollmann et al. 1997

V roku 2000 boli spracované **červené zoznamy** pre podenky (dokončenie), blanokrídlovce z čeľadi *Pompilidae*, *Sphecidae*, *Chrisidae*, *Vepidae* a *Eumenidae* a mihuľovce a ryby. **Programy záchrany** boli spracované pre 2 druhy - orla kráľovského (*Aquila heliaca*) a dropa fúzatého (*Otis tarda*) a podklady pre programy záchrany pre 7 druhov živočíchov - orla skalného (*Aquila chrysaetos*), orla kriľavého (*Aquila pomarina*), vydru riečnu (*Lutra lutra*), chrapkáča (chriateľ) poľného (*Crex crex*), blatniaka tmavého (*Umbra crameri*), kamzíka vrchovského tatranského (*Rupicapra rupicapra tatrica*) a korytnačku močiarnu (*Emys orbicularis*).

V 8 **chovných staniaciach** (CHS) a 3 **rehabilitačných staniaciach** (RS) prevádzkovaných organizáciami ochrany prírody a krajiny bolo v roku 2000 prijatých spolu 285 jedincov poranených, alebo inak handičapovaných živočíchov. Späť do voľnej prírody bolo spolu vypustených 95 jedincov živočíchov.

Zabezpečilo sa **stráženie** 21 hniezd 4 druhov dravcov. V nich bolo spolu úspešne vyvedených 25 mláďat, čo v priemere predstavuje 1,19 vyvedeného mláďaťa na hniezdo.

Z hľadiska záchranu živočíchov in situ boli organizáciami ochrany prírody a krajiny organizované **transfery** 1 807 jedincov, v rámci programu **reintrodukcie a reštitúcie** bolo umiestnených 23 jedincov (13 reintrodukcia, 10 reštitúcia) chránených a ohrozených druhov živočíchov do vhodných biotopov vo voľnej prírode.

Tabuľka č. 50: Počet rehabilitovaných a do prírody vypustených živočíchov

Rehabilitačné stanice	NP		CHKO		Voľná krajina		Spolu	
	Počet rehabilit.	Počet vypusten.	Počet rehabilit.	Počet vypusten.	Počet rehabilit.	Počet vypusten.	Počet rehabilit.	Počet vypusten.
Obojživelníky	-	-	-	-	-	-	-	-
Plazy	-	-	-	-	-	-	-	-
Dravce	6	-	46	19	129	38	181	57
Sovy	3	1	9	5	32	18	44	24
Iné vtáky	3	2	15	3	34	9	52	14
Cicavce	1	-	-	-	7	-	8	-
Spolu	13	3	70	27	202	65	285	95

Zdroj: ŠOP SR

Tabuľka č. 51: Finančné náklady vynaložené na rehabilitáciu živočíchov v pohotovostných záchranných zariadeniach (PZZ)

PZZ	NP			CHKO			Voľná krajina			Spolu		
	finančné náklady v tis. Sk			finančné náklady v tis. Sk			finančné náklady v tis. Sk			finančné náklady v tis. Sk		
	vlastné	ŠFŽP	iné	vlastné	ŠFŽP	iné	vlastné	ŠFŽP	iné	vlastné	ŠFŽP	iné
Obojživelníky	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Plazy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dravce	3	-	-	11	-	-	31	-	-	45	-	-
Sovy	3	-	-	1	-	-	1	-	-	5	-	-
Iné vtáky	0,5	-	-	5	-	-	1	-	-	6,5	-	-
Cicavce	10	-	-	-	-	-	-	20	-	-	20	-
Spolu	16,5	-	-	17	-	-	33	20	-	56,5	20	-

Zdroj: ŠOP SR

Tabuľka č. 52: Stráženie hniezd dravcov

Druh dravca	NP		CHKO		Voľná krajina		Spolu	
	Počet hniezd	Počet vyved. mlád'at	Počet hniezd	Počet vyved. mlád'at	Počet hniezd	Počet vyved. mlád'at	Počet hniezd	Počet vyved. mlád'at
Orol skalný	4	4	4	2	1	1	9	7
Orol kráľovský	-	-	3	6	2	3	5	9
Sokol rároh	-	-	-	-	-	-	-	-
Sokol sťahovavý	2	7	5	12	-	-	7	19
Spolu	6	11	12	20	3	4	21	25

Zdroj: ŠOP SR

Tabuľka č. 53: Finančné náklady vynaložené na stráženie hniezd dravcov

Taxóny	NP			CHKO			Voľná krajina			Spolu		
	finančné náklady v tis. Sk			finančné náklady v tis. Sk			finančné náklady v tis. Sk			finančné náklady v tis. Sk		
	vlastné	ŠFŽP	iné	vlastné	ŠFŽP	iné	vlastné	ŠFŽP	iné	vlastné	ŠFŽP	iné
Orol skalný	30	-	-	40	-	-	-	-	-	41	-	-
Orol kráľovský	-	-	-	11	-	-	6	-	-	38	-	-
Sokol rároh	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-
Sokol sťahovavý	30	-	-	73	-	-	5	-	-	3	-	-
Spolu	60	-	-	124	-	-	11	-	-	87	-	-

Zdroj: ŠOP SR

Tabuľka č. 54: Prehľad uskutočnených transferov (A), reintrodukcii (B), reštitúcií (C) a finančné náklady (tis. Sk) vynaložené na ich realizáciu

Druh	NP		CHKO		Voľná krajina		Spolu	
	Index zásahu/ finančný náklad	Počet jedincov	Index zásahu/ finančný náklad	Počet jedincov	Index zásahu/ finančný náklad	Počet jedincov	Index zásahu/ finančný náklad	Počet jedincov
Jasoň červenooký	A	4	-	-	-	-	A	4
Ropucha obyčajná	-	-	A	500	-	1 300	A	1 800
Skokan hnedý	-	-	-	8 000	-	-	-	8 000
Korytnačka močiarna	-	-	C	6	B / 0,5	5	B,C / 0,5	11
Orol skalný	A / 20	3	-	-	-	-	A / 20	3
Sokol sťahovavý	-	-	- / 5	3	-	-	- / 5	3
Sokol rároh	-	-	-	-	B / 115 C	4 2	B,C / 115	6
Sokol myšiar	B	4	-	-	-	-	B	4
Syseľ pasienkový	- / 80	31	-	-	-	-	- / 80	31
Rys ostrovid	C / 20	1	-	-	-	-	C / 20	1
Medveď hnedý	C / 10	1	-	-	-	-	C / 10	1
Spolu	130	44	5	8 509	115,5	1 311	250,5	9 864

Zdroj: ŠOP SR

V rámci zlepšenia generačných a pobytových podmienok živočíchov bolo spolu inštalovaných 64 umelých hniezdných podložiek (UHP) pre bociany, 62 pre dravce, 10 pre vodné druhy vtákov, 170 umelých hniezdných búdok (UHB) pre živočíchov a upravených bolo 37 generačných lokalít pre obojživelníky.

Tabuľka č. 55: Zlepšenie generačných a pobytových podmienok živočíchov

Druh akcie	NP	CHKO	Voľná krajina	Spolu
	počet	počet	počet	počet
UHP pre bociany - inštalácia	2	13	48	64
UHP pre dravce	8	2	52	62
UHP pre vod. druhy vtákov	-	-	10	10
UHB pre živočíchov	25	2	143	170
generačné lokality pre obojživelníky	28	4	5	37
iný druh akcie	-	-	61	-
Spolu	63	21	319	343

Zdroj: ŠOP SR

Tabuľka č. 56: Finančné náklady vynaložené na zlepšenie generačných a pobytových podmienok živočíchov (v tis. Sk)

Ukazovateľ	NP			CHKO			Voľná krajina			Spolu		
	finančné zdroje			finančné zdroje			finančné zdroje			finančné zdroje		
	vlastné	ŠFŽP	iné	vlastné	ŠFŽP	iné	vlastné	ŠFŽP	iné	vlastné	ŠFŽP	iné
UHP pre bociany	15	-	-	2	-	15	9	231	33	26	231	48
UHP pre dravce	5	70	-	4	-	-	4	-	-	13	70	-
UHP pre vodné vtáky	-	-	-	-	-	-	-	-	0,5	-	-	0,5
UHB pre živočíchov	10	-	-	1	-	-	1	120	24	12	120	24
generačné lokality pre obojživelníky	-	205	35	-	-	20	-	-	-	-	205	55
Spolu	30	275	35	7	-	35	14	351	57,5	51	626	127,5

Zdroj: ŠOP SR

V odchovoch prevádzkovaných v spolupráci s organizáciami ochrany prírody boli umiestnené 2 druhy chránených a ohrozených živočíchov (korytnačka močiarna a jasoň červenooký). Do voľnej prírody bolo spolu vypustených 48 odchovaných jedincov.

Tabuľka č. 57: Počty jedincov chovaných a odchovaných živočíchov v odchovných zariadeniach a finančné náklady (tis. Sk) vynaložené na ich prevádzku

Chovaný druh/ sídlo zariadenia	Počet jedincov v chove	Odchované mláďatá	Vypustené jedince	Finančné náklady		
				vlastné	ŠFŽP	iné
korytnačka močiarna / Šúr	60	12	5	20	-	-
jasoň červenooký	219 húseníc	43 imág	43 imág	-	-	-
Spolu	60	12	48	20	-	-

Zdroj: ŠOP SR

V záujme zabránenia kolízií migrujúcich obojživelníkov s automobilovou dopravou bolo v roku 2000 vybudovaných celkovo 6 850 metrov zábran.

Tabuľka č. 58: Dĺžka zábran pre obojživelníky a finančné náklady vynaložené na ich vybudovanie

Chránené územia	Dĺžka (m)	Finančné náklady (Sk)		
		vlastné	ŠFŽP	iné
NP	3 250	25 000	-	5 000
CHKO	2 950	17 000	52 000	9 000
Voľná krajina	650	6 000	-	5 000
Spolu	6 850	48 000	-	19 000

Zdroj: ŠOP SR

